

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

หัวข้อเนื้อหา

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยา
2. แนวความคิดของจิตวิทยากลุ่มต่างๆ
3. เป้าหมายของการศึกษาจิตวิทยา
4. วิธีการศึกษาพฤติกรรมทางจิตวิทยา
5. ความสำคัญและประโยชน์ของจิตวิทยากับครูผู้สอน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. ผู้เรียนบอกความหมายของจิตวิทยาได้
2. ผู้เรียนสามารถอธิบายแนวความคิดของจิตวิทยากลุ่มต่างๆได้
3. ผู้เรียนสามารถอธิบายเป้าหมายของการศึกษาจิตวิทยาได้
4. ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการศึกษาพฤติกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมของบุคคล
ได้
5. ผู้เรียนสามารถบอกครูที่ดีและมีประสิทธิภาพได้
6. ผู้เรียนสามารถบอกความสำคัญและประโยชน์ของจิตวิทยาที่มีต่อครูผู้สอนได้

วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีการสอน
 - 1.1 แบบบรรยาย
 - 1.2 แบบอภิปราย
 - 1.3 แบบสืบเสาะ
2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 บรรยายประกอบ Power Point เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยา แนวความคิดของจิตวิทยากลุ่มต่างๆ เป้าหมายของการศึกษาจิตวิทยา วิธีการศึกษาพฤติกรรม พร้อมทั้งวิเคราะห์กรณีศึกษา

2.2 เปิดวิทัศน์ประกอบการสอน “จิตวิทยากับครูผู้สอน” พร้อมทั้งการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับจิตวิทยากับครูผู้สอนโดยให้นักศึกษาช่วยกันระดมความคิดและอภิปราย

2.3 ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิด อภิปรายหัวข้อ “ความสำคัญและประโยชน์ของจิตวิทยาที่มีต่อครูผู้สอน”

2.4 ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม 4 - 5 คนร่วมกันทำกิจกรรมประกอบบทเรียน โดยให้สืบเสาะหาความรู้จาก เอกสาร ตำรา หนังสือ หรือสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต

สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point ประกอบการบรรยาย
2. เอกสารประกอบการสอน
3. วิดีทัศน์ประกอบการบรรยาย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการอภิปรายร่วมกัน
2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน
3. ตรวจสอบผลการอภิปรายกลุ่มที่ผู้เรียนนำเสนอ
4. ตรวจสอบจากการตอบคำถามท้ายบท

บทที่ 1

จิตวิทยาพื้นฐาน

จิตวิทยาพื้นฐาน เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อให้ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจความแตกต่าง ความต้องการและพฤติกรรมของผู้เรียน ในอันที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปสู่แนวทางที่พึงประสงค์ได้ โดยผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ อาทิ พื้นฐานทางจิตใจและพฤติกรรมธรรมชาติของผู้เรียน หลักการสำคัญของการเรียนรู้ แนวคิดจิตวิทยากลุ่มต่างๆ เป้าหมายของการศึกษาจิตวิทยา วิธีการศึกษาพฤติกรรมทางจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อที่ครูได้รู้จักและเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งรู้จักบทบาทหน้าที่ของความเป็นครู สามารถวางแผนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ

1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยา

1.1.1 ความหมายของจิตวิทยา

“จิตวิทยา” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Psychology มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Psyche แปลว่า จิต (mind) หรือวิญญาณ กับ Logos แปลว่า การศึกษาหรือความรู้ ตามรูปศัพท์ จิตวิทยาจึงแปลว่า วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตหรือวิญญาณ แต่ในปัจจุบันนี้ จิตวิทยาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป ความหมายของจิตวิทยาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยโดยมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Matlin, M.W. (1992 : 2) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาว่า เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์

วิภาพร มาพบสุข (2548 : 3) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาว่า เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการทางจิตของมนุษย์และสัตว์ ด้วยระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2557 : 11) ได้สรุปความหมายของจิตวิทยาว่า จิตวิทยา หมายถึง การศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรม กระบวนการทางจิตของมนุษย์ ในลักษณะที่เป็นศาสตร์ศึกษาทดลองหรือพิสูจน์ได้

จากความหมายของจิตวิทยาในข้างต้นจึงสรุปได้ว่า จิตวิทยาเป็นการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตของมนุษย์ โดยมีกระบวนการศึกษาค้นคว้าที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์

1.1.2 ความหมายของพฤติกรรม

จิตวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการทางจิตของมนุษย์และสัตว์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมให้ถูกต้อง ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 723) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546 : 14) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของอินทรีย์ (Organism) หรือสิ่งมีชีวิต การกระทำที่ว่านี้รวมทั้งการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งที่ผู้กระทำรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวในขณะกระทำ และยังหมายรวมทั้งการกระทำที่สามารถสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ก็ตาม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551 : 14) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทั้งที่กระทำโดยรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว ทั้งที่สังเกตเห็นได้ด้วยตนเองหรือผู้อื่น รวมทั้งการกระทำที่ไม่อาจสังเกตเห็นได้หรือใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกต

จากความหมายของพฤติกรรมในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมหมายถึงการกระทำหรือการแสดงออก ทุกอย่างของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว

โดยทั่วไปสามารถแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1.2.1 พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่ปรากฏออกมาให้สังเกตเห็นได้ รับรู้ได้ ใช้เครื่องมือตรวจสอบได้ โดยแบ่งออกได้อีก 2 ลักษณะ ได้แก่

1) แบบโมลาร์ (molar) เป็นพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน เป็นต้น

2) แบบโมเลคิวลาร์ (molecular) เป็นพฤติกรรมภายนอกที่จะรับรู้ได้ โดยอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ตรวจสอบเพียงอย่างเดียว เช่น ความดันเลือด คลื่นสมอง คลื่นหัวใจ การเต้นของชีพจร เป็นต้น

1.1.2.2 พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หรือกระบวนการทางจิต (mental process) หมายถึง พฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตา หรือไม่สามารถใช้เครื่องมือตรวจสอบได้โดยตรง เช่น ความรู้สึก อารมณ์ ความจำ การคิด การวิเคราะห์หาเหตุผล ประสบการณ์ เป็นต้น

ทั้งพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน นั่นคือ พฤติกรรมภายในเป็นตัวกำหนดการแสดงออกของพฤติกรรมภายนอก เช่น ถ้าพฤติกรรมภายในไม่มีความสุข มีแต่ความเศร้าหมอง ก็จะแสดงออกทางสีหน้า แววตา ท่าทาง เป็นต้น

ดังนั้น การที่จะเข้าใจบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นจะทำความเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ เป็นต้น ให้ชัดเจนเพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ แต่จะต้องสังเกตศึกษาพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมาด้วยเช่นกัน นักจิตวิทยาเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างนั้นย่อมมีเหตุแห่งพฤติกรรม และสาเหตุแค่เพียงประการเดียวก็สามารถจำแนกออกมาเป็นพฤติกรรมได้หลากหลายรูปแบบ เช่นเดียวกับพฤติกรรมรูปแบบเดียว ก็อาจจะมาจากหลากหลายสาเหตุได้เช่นกัน

1.2 แนวความคิดของจิตวิทยากลุ่มต่างๆ

แนวความคิดแรกเริ่มของผู้ศึกษาจิตวิทยานั้นเริ่มมาจากแนวความคิดทางปรัชญาเป็นแกน แต่ต่อมาเมื่อระยะผ่านไปจนถึงช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จิตวิทยาได้มีการเปลี่ยนแนวทางการศึกษามาเป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น จึงทำให้วิชาจิตวิทยานั้นมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิดแนวความคิดทางจิตวิทยาที่หลากหลายต่าง ๆ กันออกไป ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวความคิดทางจิตวิทยา 5 กลุ่มดังนี้

1.2.1 กลุ่มโครงสร้างนิยมหรือกลุ่มโครงสร้างของจิต (Structuralism)

จิตวิทยาในกลุ่มนี้ นับว่าเป็นกลุ่มบุกเบิกวงการจิตวิทยาให้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของวิทยาศาสตร์ ผู้ก่อตั้งคือ วิลเฮล์ม แมกซ์ วุนด์ (Wilhelm Max Wundt) ผู้ก่อตั้งกลุ่ม

โครงสร้างนิยม โดยการศึกษาค้นคว้าจะเน้นไปทางด้านจักษุสัมผัส (Vision) ปฏิกริยาตอบสนอง (Reaction time) ต่อสิ่งเร้า ความสนใจและความจำ เป็นต้น

กลุ่มโครงสร้างของจิตได้รับอิทธิพลแนวคิดที่กล่าวว่า สสารทุกชนิดจะประกอบขึ้นมาจากส่วนย่อยๆ ตั้งแต่ส่วนที่เล็กที่สุดจนถึงส่วนที่ใหญ่ที่สุด ดังนั้นจิตของคนเราก็น่าจะสามารถแยกเป็นส่วนประกอบย่อยๆ ได้เช่นกัน ซึ่งเราเรียกส่วนประกอบย่อย ๆ เหล่านี้ว่าจิตธาตุ (Mental elements) แต่ทั้งนี้จิตธาตุก็ยังสามารถแยกย่อยได้อีก 3 ส่วน ได้แก่ จิตธาตุสัมผัส (Sensation) จิตธาตุรู้สึก (Feeling) และจิตธาตุจินตนาการ (Imagination) เมื่อใดก็ตามที่การทำงานของจิตธาตุทั้งสามดำเนินไปในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จะเรียกการทำงานของสามจิตธาตุนี้ว่า จิตผสม ซึ่งจิตผสมนี้เองจะก่อให้เกิดเป็นความคิด (Thinking) อารมณ์ (Emotion) ความจำ (Memory) การหาเหตุผล (Reasoning) ฯลฯ ซึ่งก็คือพฤติกรรมภายในนั่นเอง

วิธีการหลักที่กลุ่มโครงสร้างของจิตใช้ในการศึกษาค้นคว้านั้นคือ การตรวจสอบจิตตนเอง (Introspections) โดยกลุ่มนี้เชื่อว่าตนเองเท่านั้นที่สามารถรู้เรื่องภายในจิตใจของตนเองได้ดีที่สุด โดยผ่านการบรรยายความคิด อารมณ์ และสิ่งที่จดจำไว้ในออกมาโดยไม่บิดเบือน

1.2.2 กลุ่มหน้าที่ของจิต (Functionalism)

ผู้นำของกลุ่มนี้คือ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) และวิลเลียม เจมส์ (William James) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1900 ซึ่งนักจิตวิทยากลุ่มนี้ให้ความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมภายใน เช่นเดียวกับกลุ่มโครงสร้างของจิต แต่ต่างกันตรงที่นักจิตวิทยากลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของจิต และกระบวนการที่ส่งผลต่อการแสดงออกของบุคคล โดยแนวความคิดของกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการ (Theory of Evolution) ของชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่อธิบายถึงความสามารถในการปรับสภาพร่างกายของสิ่งมีชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมที่คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น มนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งก็ย่อมที่จะพยายามปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการทำงานของจิตนั่นเอง แต่ทั้งนี้ดิวอี้ได้ให้ความสำคัญกับส่วนของประสบการณ์ (Experience) ที่เกิดจากการเรียนรู้ นั่นคือ ดิวอี้ นั้น มีความเชื่อว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้คนเราปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีหรือไม่ ได้แก่ ประสบการณ์ (experience) เขาเห็นว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการกระทำ (Learning by doing) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของมนุษย์ที่จะต้องมีการส่งเสริม ซึ่งต่างกับ เจมส์ ที่ได้ให้ความสำคัญในส่วนของสัญชาตญาณ

(Instinct) มากกว่า คำว่า “สัญชาตญาณ” ในทัศนะของเจมส์ หมายถึงสิ่งที่มีแล้วในตัวบุคคล ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่การกระทำนั้นๆไม่ได้เรียนรู้มาก่อน แนวคิดของกลุ่มหน้าที่แห่งจิตนี้ นอกจากเสริมสร้างกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลของบุคคลแล้ว ยังนำมาใช้เสริมสร้างพัฒนาพฤติกรรม หรือการกระทำของบุคคลได้โดยให้บุคคลได้มีประสบการณ์ให้มาก โดยเฉพาะประสบการณ์ตรง ปฏิบัติจริง เผชิญปัญหาและแก้ปัญหาจริง

วิธีการในการศึกษาค้นคว้าของกลุ่มหน้าที่ของจิตนี้ก็ยังใช้การตรวจสอบจิตตนเองควบคู่ไปกับการสังเกตเช่นเดียวกับกลุ่มโครงสร้างของจิต

1.2.3 กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

กลุ่มของแนวความคิดนี้ได้รับความนิยอย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อวงการจิตวิทยาในสหรัฐอเมริกา ผู้นำในกลุ่มแนวความคิดนี้คือ จอห์น บี . วัตสัน (John B. Watson) ซึ่งเป็นศิษย์ของวิลเลียม เจมส์ มาก่อน แต่มีแนวคิดที่แตกต่างจากเจมส์ในเรื่องของวิธีการศึกษาพฤติกรรมซึ่งใช้การตรวจสอบจิตตนเอง เนื่องจากมีความโน้มเอียงที่จะแทรกความรู้สึกร่วมตัวและมีอคติเอนเอียงไปทางหนึ่งทางใดได้ง่ายตามความรู้สึกของผู้ถูกศึกษา (Subjective)

โดยทั้งนี้ ยังได้เสนอให้ศึกษาเน้นไปยังพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้เท่านั้น เพราะเขาเชื่อว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเกิดมาจากการตอบสนอง (Response) ต่อสิ่งเร้า (Stimulus) โดยทั้งนี้เขาได้รับอิทธิพลของแนวคิดมาจากการทดลองการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของอีแวน พี.พافلอฟ (Ivan P. Pavlov)

ดังนั้น เขาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเพราะเชื่อว่าจะสามารถอธิบายพฤติกรรมได้ชัดเจนกว่าและมีความเป็นวิทยาศาสตร์มากกว่า จนกระทั่งวงการจิตวิทยานั้นได้ยกย่องให้วัตสันเป็นบิดาแห่งจิตวิทยาชุดใหม่ หรือบิดาแห่งพฤติกรรมศาสตร์ในเวลาต่อมา

วิธีการศึกษาโดยส่วนใหญ่จะนิยมใช้การทดลอง (Experimentation) ร่วมกับการสังเกตอย่างมีแบบแผน (Formal Observation) แล้วบันทึกผลอย่างละเอียดชัดเจน โดยจะต้องไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง

1.2.4 กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

ผู้ก่อตั้งกลุ่มนี้ คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) โดยทั้งนี้ทฤษฎีที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะได้มาจากการประสบการณ์ในการรักษาคนไข้โรคจิตในคลินิกของเขานั่นเอง ความคิดหลักของ ฟรอยด์นั้นเชื่อว่า จิตมีลักษณะเป็นพลังงานที่เรียกว่า พลังงานจิต (Psychic Energy) ซึ่งมีอยู่อย่าง จำกัดและคงที่ ไม่มีทางทำลายหรือสร้างขึ้นใหม่ได้ใหม่ แต่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ฟรอยด์ได้วิเคราะห์จิตของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.2.4.1 จิตสำนึก (Conscious) เป็นจิตที่มีสติตลอดเวลา แสดงออกไปอย่างรู้ตัว ตามเหตุผลและเป็นที่ยอมรับในสังคม

1.2.4.2 จิตใต้สำนึก (Sub-conscious) เป็นจิตที่ยังอยู่ในระดับที่รู้ตัวเช่นกัน เพียงแต่ถูกควบคุมไม่ให้แสดงพฤติกรรมออกมา แต่ก็สามารถแสดงออกได้ เพียงแต่บางพฤติกรรม สังคมอาจไม่ยอมรับ

1.2.4.3 จิตไร้สำนึก (Unconscious) จิตระดับเป็นที่สะสมสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ไว้มากมาย แต่ถูกกระบวนการทางจิตเก็บกดไว้ในจิตส่วนลึก ซึ่งถ้ามองเห็น ๆ อาจเหมือนกับสิ่งที่ถูกลืมไปแล้ว แต่แท้จริงยังคงอยู่ในรูปของตะกอนจิตใจ ซึ่งสามารถจะพุ่งขึ้นมา เมื่อขาดการควบคุม โดยอาจเผยในรูปแบบของความฝัน การละเมอ หรือเปลือยออกมาโดยไม่ตั้งใจ

ตามทฤษฎีของฟรอยด์ เชื่อว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกมานั้นสืบเนื่องมาจากการทำงานของพลังงานทางจิต 3 ส่วน ที่อยู่ภายในจิตทั้ง 3 ระดับ โดยถ้าพลังงานทั้งสามสามารถทำงานประสานได้อย่างกลมกลืนแล้ว พฤติกรรมที่บุคคลผู้นั้นแสดงออกจะเป็นปกติ เป็นผู้มีความสุขจิตที่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม หากพลังงานทางจิตทั้ง 3 ไม่ประนีประนอมกัน บุคคลผู้นั้นจะเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของบุคคลผู้นั้นได้ พลังงานทางจิตทั้ง 3 ส่วน

ฟรอยด์ ได้แบ่งโครงสร้างทางจิต ไว้ดังนี้

1) อิด (Id) คือ ส่วนของความอยาก ความต้องการ จัดว่าเป็นสัญชาตญาณ พื้นฐานของมนุษย์ที่ติดตัวมาแต่เกิด เป็นพลังงานที่ผลักดันให้เกิดการตอบสนองความต้องการโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น จัดอยู่ในส่วนของจิตใต้สำนึก

2) อีโก้ (Ego) เป็นพลังงานส่วนประนีประนอมระหว่างอิด (Id) กับ ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เพื่อให้มีการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการให้ตอบสนองออกมาตามสภาพที่สังคมยอมรับได้

หรือเหมาะสมกับสภาพสังคมนั้น ๆ ตามหลักแห่งความเป็นจริง (Reality Principle) เท่ากับว่าอีโก้เป็นตัวบริหารจิตให้เกิดความสมดุล คล้ายกับกรรมการห้ามทัพระหว่างอิดกับซูเปอร์อีโก้ ซึ่ง อีโก้จะอยู่ในส่วนของจิตสำนึกที่รู้ตัวตลอดเวลา

3) ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นพลังงานทางจิตซึ่งก่อตัวขึ้นมาจากการเรียนรู้ ระเบียบ กติกา กฎเกณฑ์ ศีลธรรมของสังคม เป็นส่วนของคุณธรรมในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับการอบรม เลี้ยงดูและการขัดเกลาจากสังคมในระดับต่างๆที่บุคคลนั้นเติบโตมา เปรียบเสมือนเป็นสิ่งที่ทำตามหลักอุดมคติ (Ideal Principle) ที่พึงปรารถนาของสังคม

โดยทั่วไปแล้วในแต่ละสถานการณ์ พลังงานทั้งสามจะเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ โดยทั้งนี้อิดจะพยายามผลักดันให้อีโก้ตอบสนองความต้องการของตน แต่ซูเปอร์อีโก้จะคอยเตือนให้อีโก้ตระหนักว่าที่กระทำนั้นถูกหรือผิด อีกทั้งยังช่วยดึงไม่ให้อีโก้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอิดในทุก ๆ เรื่อง ดังนั้น อีโก้จะทำการที่คล้อยตามพลังของอิดหรือซูเปอร์อีโก้ ขึ้นอยู่กับว่าในสถานการณ์นั้นฝ่ายใดมีพลังงานที่เข้มแข็งกว่า

ตัวอย่างเช่น เมื่อเข้าสอบโดยไม่ได้อ่านหนังสือ อิดเกิดความกลัวว่าจะสอบตก จึงพยายามเกลี้ยกล่อมอีโก้ให้ลอกคำตอบเข้าห้อง ขณะเดียวกันซูเปอร์อีโก้ก็จะพยายามใช้เหตุผลต่าง ๆ เพื่อห้ามไม่ให้ทุจริตการสอบ ท้ายสุดนั้นขึ้นอยู่กับว่าพลังใดจะมีความเข้มแข็งมากกว่ากัน เป็นต้น

แต่ในบางสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งอย่างมาก อีโก้จะพยายามประนีประนอมสถานการณ์เพื่อลดความขัดแย้งนั้น ๆ ลง ด้วยการใช้วิธีการปรับตัวที่เรียกว่า กลวิธีในการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) เพื่อตอบสนองความต้องการของทั้งสองฝ่าย ซึ่งมีผลให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายได้ชั่วคราว ซึ่งรายละเอียดอยู่ในเรื่อง การปรับตัว

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าทฤษฎีของกลุ่มจิตวิเคราะห์นั้น ส่วนใหญ่ได้มาจากการรักษาผู้ป่วยทางจิต ซึ่ง فروยด์ จะใช้วิธีการระบายความรู้สึกภายในอย่างอิสระ (Free Association) วิธีนี้จะให้ผู้ป่วยนอนอยู่ในท่าที่สบายที่สุดและในบรรยากาศที่ผ่อนคลายแบบเป็นกันเอง

1.2.5 กลุ่มจิตวิทยาเกสตัลต์ (Gestalt Psychology)

กลุ่มเกสตัลต์ได้ก่อตั้งขึ้นที่ประเทศเยอรมนีราวปี ค.ศ.1912 ซึ่งใกล้เคียงกับการกำเนิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน โดยการนำของ แมกซ์ เวอร์ธไฮเมอร์ (Max Wertheimer) เกสตัลต์ (Gestalt) เป็นภาษาเยอรมัน ใน

ระยะแรก ๆ แปลว่ารูปร่าง (Form or Pattern) แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนความหมายว่า ส่วนรวมหรือ ส่วนประกอบทั้งหมด (Wholeness) ด้วยเหตุที่แนวความคิดของกลุ่มนี้เน้นความสำคัญกับการศึกษา พฤติกรรมโดยส่วนรวม ไม่ใช่ส่วนปลีกย่อย เนื่องจากบุคคลจะแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาย่อมมาจากคุณสมบัติโดยรวมของบุคคลผู้นั้น ไม่ได้เกิดมาจากคุณสมบัติด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว ถึงแม้จะเป็นสิ่งเร้าสิ่งเดียวกันแต่การตอบสนองก็จะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นคุณสมบัติ โดยรวมของบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

กลุ่มเกสตัลต์มีความเห็นว่า การเรียนรู้ (Learning) ไม่ใช่ผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับการตอบสนอง (Response) เช่น กลุ่มพฤติกรรมนิยม แต่ทั้งนี้การเรียนรู้ เป็น การรับรู้ และ แปลความหมายของสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่เป็นส่วนรวมทั้งหมด โดยอาศัย ประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องแปล นอกจากนั้นยังพบว่า การหยั่งเห็น (Insight) เป็นปัจจัยสำคัญอีก ประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการรับรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่สั่งสมกันไว้ ดังนั้นทฤษฎีของกลุ่ม เกสตัลต์จึงให้ความสำคัญกับปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ การรับรู้และการหยั่งเห็น

1.2.5.1 การรับรู้ (Perception) เป็นการแปลผลโดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่แต่ละบุคคลได้ประสบมาช่วยในการแปลความหมายที่เกิดจากการรับสัมผัสนั้น ๆ เหตุนี้เอง จึงเป็นผลให้ สิ่งเร้าหนึ่งสิ่งสามารถทำให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลผู้นั้นมีประสบการณ์อย่างไร

การรับรู้ คือ ขบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากที่สิ่งเร้ากระตุ้นการรู้สึกและถูกตีความเป็นสิ่งที่มีความหมายโดยใช้ความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจของบุคคล ดังนั้นการรับรู้ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ถ้าขาดการเรียนรู้หรือประสบการณ์จะมีเพียงการรับสัมผัสเท่านั้น

นอกจากการรับรู้เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้แล้ว การรับรู้ยังเป็นสิ่งเลือกสรร เราอยู่ท่ามกลางสิ่งเร้ามากมาย ในขณะที่ขณะหนึ่งเราไม่สามารถรับรู้ไปหมดทุกอย่าง แต่เราเลือกรับรู้สิ่งเร้าเป็นบางอย่าง การเลือกสรรการรับรู้ขึ้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ องค์ประกอบอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและองค์ประกอบอันเนื่องมาจากตัวบุคคล

1) องค์ประกอบอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า

ลักษณะของสิ่งเร้าที่ทำให้เรารับรู้ได้ทันที หรือเป็นสิ่งเร้าที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ควรมีลักษณะต่อไปนี้ ความเข้มและขนาด ความผิดแผกกัน การกระทำซ้ำ การเคลื่อนไหว ความแปลกใหม่ การใช้อิทธิพลทางสังคม

2) องค์ประกอบอันเนื่องมาจากตัวบุคคลประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญคือ

(2.1) องค์ประกอบทางด้านสรีระ เนื่องจากอวัยวะรับสัมผัสของคนแต่ละคนมีความสามารถจำกัด คือไม่สามารถที่จะตอบสนองสิ่งเร้าทุกชนิดได้

(2.2) องค์ประกอบด้านจิตวิทยา ได้แก่ความสนใจ ความคาดหวัง ความต้องการ การเห็นคุณค่า

ลักษณะการรับรู้ของมนุษย์ตามแนวคิดกลุ่มเกสตัลต์

1. การรับรู้รูปร่าง - ภาพและพื้น, การจัดระเบียบ (หมวดหมู่)
2. การรับรู้การเคลื่อนไหว
3. การรับรู้ระยะทาง
4. ความคงที่
5. สิ่งลวงตา

1.2.5.2 การหยั่งเห็น (Insight) โดยทั่วไปเมื่อบุคคลเกิดปัญหาและสามารถแก้ไขได้โดยลู่แล้ว ก็จะมีแนวโน้มที่บุคคลนั้นจะใช้วิธีการแก้ปัญหาเดิมมาใช้แก้ปัญหาที่คล้ายคลึงกันอีก แต่ในกรณีที่เป็นปัญหาใหม่ แล้วสามารถค้นพบวิธีแก้ไขปัญหาย่างฉับพลัน ลักษณะเช่นนี้เราเรียกว่า การหยั่งเห็น ซึ่งจะต้องใช้ประสบการณ์สั่งสมไว้มากพอสมควร จนสามารถประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ผ่านๆมาเพื่อแก้ปัญหาใหม่ได้

จะเห็นได้ว่า กลุ่มเกสตัลต์เน้นความสำคัญไปที่ประสบการณ์ว่ามีความสำคัญต่อการรับรู้และการหยั่งเห็นของบุคคล ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการแสดงพฤติกรรมของแต่ละคนออกมา โดยวิธีการศึกษาของกลุ่มนี้จะใช้วิธีการทดลอง

1.3 เป้าหมายของการศึกษาจิตวิทยา

ศาสตร์ทางจิตวิทยามีเป้าหมายในการศึกษา คือ ช่วยให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ 4 ประการ (จิราภา เต็งไตรรัตน์และคณะ, 2552 : 6) คือ

1.3.1 เพื่ออธิบาย (Describe) ความรู้จากทฤษฎีและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยจะช่วยให้สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางจิตวิทยา และพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

1.3.2 เพื่อทำนาย (Predict) ความรู้จากทฤษฎีและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการสังเกตหรือศึกษาวิจัยจะช่วยให้สามารถคาดคะเน/ทำนายถึงพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ในอนาคตที่น่าจะเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น

1.3.3 เพื่อการเข้าใจ (Understanding) ความรู้จากทฤษฎีต่างๆ และข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการสังเกตหรือศึกษาวิจัย จะทำให้สามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมและกระบวนการทางสมอง/จิตที่บุคคลต่างๆ ได้กระทำด้วยเหตุผลใด จากการกระตุ้นหรือแรงจูงใจใดๆ ซึ่งจะทำให้เรามีความเข้าใจในบุคคลอื่นๆ และตนเอง สามารถที่จะคิดหรือเลือกพฤติกรรมตอบสนองได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

1.3.4 เพื่อการควบคุม (Influence) ความรู้จากทฤษฎีและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งหลายจะสามารถช่วยให้เราสร้างการชักนำควบคุมพฤติกรรมของส่วนบุคคลและสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่จะเป็นประโยชน์ หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือวางไว้ได้

1.4 วิธีการศึกษาพฤติกรรมทางจิตวิทยา

1.4.1 การสังเกต (Observation)

เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบโดยเฝ้ามองจากปรากฏการณ์นั้นจริงๆ โดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว แล้วบันทึกรายละเอียดไว้ โดยไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สังเกต

1.4.2 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

เป็นการศึกษาภูมิหลังของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างละเอียด มักใช้กับการศึกษาผู้มีปัญหาทางอารมณ์หรือมีความผิดปกติทางจิตใจ ช่วยให้เข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมที่ปรากฏในปัจจุบันของผู้นั้นได้มาก

1.4.3 การสำรวจ (Survey)

เป็นการค้นหาว่าบุคคลคิด รู้สึก และทำอะไร โดยการถามบุคคลนั้นโดยตรง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่มากนักก็สามารถคาดคะเนด้วยความถูกต้องสูงกว่ากลุ่มที่ใหญ่กว่าจะตอบอย่างไร

1.4.4 การทดสอบ (Test)

เป็นการศึกษาโดยใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาประเภทต่าง ๆ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของบุคคล เช่น ระดับสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ

1.4.5 การทดลอง (Experiment)

เป็นวิธีเดียวที่นักจิตวิทยาสามารถหาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้ โดยการสร้างเหตุการณ์บางอย่างขึ้นมา หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ผู้ทดลองต้องการศึกษา แล้วคอยสังเกตพฤติกรรมที่เป็นผลของการเปลี่ยนแปลงนั้น

1.5 ความสำคัญและประโยชน์ของจิตวิทยากับครูผู้สอน

การเป็นครูนั่น ไม่เพียงแต่จะต้องมีความรู้ทางวิชาการเพื่อจะสอนนักเรียนเท่านั้น แต่ครูยังจะต้องเป็นผู้ช่วยนักเรียนให้พัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ อารมณ์ และสังคมด้วย ดังนั้นครูต้องเป็นผู้ที่ให้ความอบอุ่นแก่นักเรียน เพื่อนักเรียนจะได้มีความเชื่อและไว้วางใจครู พร้อมทั้งจะเข้าพบครูเวลาที่มีปัญหา นอกจากนี้ครูจะต้องเป็นต้นฉบับที่ดีแก่นักเรียน ถ้าหากจะถามนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถม จนถึงนิสิตนักศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย ว่ามีใครบ้างในชีวิตของนักเรียนที่นักเรียนยึดถือเป็นต้นฉบับ นักเรียนส่วนมากจะมีครูอย่างน้อยหนึ่งคนยึดเป็นต้นฉบับหรือตัวแบบและนักเรียนจะยอมรับค่านิยมและอุดมการณ์ของครู เพื่อเป็นหลักของชีวิต อิทธิพลของครูที่นักเรียนยึดเป็นต้นฉบับจะติดตามไปตลอดชีวิต

มีผู้กล่าวว่า ครูเปรียบเสมือนศิลปินที่ปั้นรูป เพราะครูทุกคนมีส่วนในการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน แต่ผลงานของครูไม่เหมือนกับปฏิมากรที่พองานแต่ละชิ้นสำเร็จก็เห็นผลงาน อาจจะตั้งให้ชมได้หรือไม่ชอบอาจจะแก้ไขเพิ่มเติมได้ ส่วนครูนั้นจะต้องรอจนนักเรียนกลับมาบอกครูว่าครูได้ช่วยเขาอย่างไร หรือมีอิทธิพลต่อชีวิตเขาอย่างไร และบางครั้งการรอก็เป็นเวลาเปล่าเพราะแม้ว่านักเรียนบางคนจะคิดถึงความคิดของครู แต่ก็คิดอยู่ในใจไม่แสดงออก จึงทำให้คนทั่วไปรู้สึกที่อาชีพครูเหมือนเรือจ้างที่มีหน้าที่ส่งคนข้ามปากเท่านั้น ซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงทัศนคติทางลบที่มีต่ออาชีพครูจึงมีส่วนทำให้คนบางคนตัดสินใจเลือกอาชีพครูเป็นอาชีพสุดท้าย

นิสิตและนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาที่จะเป็นครู เมื่อเรียนจบแล้วอาจจะไม่เป็นครู ถ้าหากมีอาชีพอื่นให้เลือก ดังนั้นอาชีพครูจึงประกอบด้วยคน 2 ประเภท คือผู้ที่รักอาชีพครู และต้องการเป็นครูจริงๆ และผู้ที่ต้องเป็นครูด้วยความจำใจ ครูประเภทนี้บางคนได้พบว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีรางวัลทางใจที่ได้ช่วยเหลือนักเรียนให้เรียนรู้หรือเปลี่ยนพฤติกรรม ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทั้งด้าน

สติปัญญาและบุคลิกภาพ จึงทำให้รู้สึกว่าการเลือกอาชีพที่ถูกแล้ว แต่ครูบางคนมีความรู้สึกว่าคุณเลือกอาชีพผิดและต้องทนอยู่เพราะอยากมีงานทำและอยากมีเงินใช้แต่ไม่มีความสุข ครูประเภทนี้มีอันตรายเปรียบเสมือนฆาตกรฆ่านักเรียนทางด้านจิตใจอย่างเลือดเย็น ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกต่ำต้อย และคิดว่าชีวิตของตนไม่มีค่า เป็นบุคคลที่ไม่มีประโยชน์ ไม่มีความสามารถและอาจจะต้องออกจากโรงเรียนด้วยการเรียนไม่สำเร็จ มีชีวิตที่ประสบแต่ความผิดหวัง ไม่สามารถที่จะมีชีวิตที่ก้าวหน้าได้ โดยครูเองก็ไม่ทราบ ดังเช่นกรณีของเด็กชายคนหนึ่ง สมมติชื่อว่าเด็กชายแดง

เด็กชายแดง เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รู้สึกว่าชีวิตน่าเบื่อหน่ายเพราะตนเองเรียนไม่ดี แม้ว่าจะพยายามก็ได้แต่เพียงคะแนนพอดีนเท่านั้น ผู้ปกครองได้พาแดงไปพบนักจิตวิทยา เพื่อจะหาทางช่วยเหลือเด็กชายแดงให้เรียนดีขึ้น นักจิตวิทยาได้บอกว่าคุณพร้อมที่จะช่วยเหลือ แต่ก่อนอื่นอยากจะให้บอกเหตุผลว่าทำไมจึงเรียนไม่ดี แดงตอบว่าไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร ที่เรียนไม่ดีคงเป็นเพราะโง่ นักจิตวิทยาถามต่อไปว่า ทำไมจึงคิดว่าตนเองโง่ เพราะถ้าโง่จริงก็คงจะสอบตกไปนานแล้ว แดงเล่าให้นักจิตวิทยาฟังว่า ตนเองเริ่มเรียนหนังสือไม่ค่อยดี ตอนอยู่ประถมศึกษาปีที่ 3 อ่านหนังสือไม่ได้ ครูก็ให้เรียนพิเศษตอนเย็นกับครูทุกวันเป็นเวลาหลายสัปดาห์ ครั้งหนึ่งครูพูดด้วยความไม่พอใจว่า “ฉันสอนเธอไม่ได้แล้วแดง เธอโง่เกินกว่าที่ฉันคาด” แดงเล่าว่า คำพูดของครูติดอยู่ในสมองของเขา มาตลอด และทำให้คิดว่าเขาคงจะโง่จริงๆ เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าคำพูดของครูเพียงประโยคเดียว เป็นเสมือนดาบของเพชรฆาตที่ฟาดฟันลงไปกลางดวงใจเด็ก ทำให้เกิดแผลที่รักษาไม่หาย ถ้าหากครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของเด็กชายแดงทราบหลักทางจิตวิทยาก็คงจะไม่พูดกับแดงเช่นนั้น และถ้าครูทราบหลักการสอนที่ดี ครูก็คงจะช่วยเด็กชายแดงได้ เช่นครูอาจจะเลือกหนังสือที่ไม่ยากเกินไปให้อ่าน เมื่อเด็กอ่านได้ก็จะมีกำลังใจ แล้วครูก็จะเพิ่มความยากขึ้นตามลำดับ และครูควรจะบอกเด็กชายแดงว่า “ครูรู้ว่าเธออ่านได้ แต่หนังสืออาจจะยากเกินไปสำหรับเธอ” แล้วเปลี่ยนหนังสือทำให้เด็กมีสัมฤทธิ์ผลเป็นขั้นๆ เด็กก็จะไม่มีปัญหาในการเรียน เด็กก็จะมีคามภูมิใจว่าตนประสบความสำเร็จได้ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า เด็กไม่ชอบวิชาต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือสังคมศาสตร์ อาจจะเนื่องมาจากทัศนคติทางลบต่อวิชา แต่ละวิชา ซึ่งเป็นผลมาจากการมีครูสอนไม่ดี ไม่เข้าใจหลักจิตวิทยาที่จะช่วยนักเรียนให้มีสัมฤทธิ์ผลตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (เขียน วันทนียตระกูล [ออนไลน์] 2549)

จะเห็นว่าการเป็นครูที่ดีนั้นจะต้องเป็นด้วยจิตวิญญาณมีความเข้าใจหลักการสอน กระบวนการสอนตามหลักวิชาการแล้วยังไม่พอ ครูจะต้องรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา เพราะครูทุกคนมีวิถีชีวิตอยู่กับคนแทบจะตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องรู้ชีวิตจิตใจของมนุษย์ว่าเขาเหล่านั้นมีความต้องการอะไร ดังมีกล่าวว่าคุณเป็นครูจะต้องรู้จิตวิทยาเพราะว่าจิตวิทยาช่วยครูได้ดังที่ สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2559 : 4 - 5) กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1) ช่วยครูให้รู้จักลักษณะนิสัย (Characteristics) ของนักเรียนที่ครูต้องสอนโดยทราบหลักพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพเป็นส่วนรวม

2) ช่วยให้ครูมีความเข้าใจพัฒนาการทางบุคลิกภาพบางประการของนักเรียน เช่น อัตมโนทัศน์ (Self concept) ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และเรียนรู้ถึงบทบาทของครูในการที่จะช่วยนักเรียนให้มี อัตมโนทัศน์ ที่ดีและถูกต้องได้อย่างไร

3) ช่วยครูให้มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อจะได้ช่วยนักเรียนเป็นรายบุคคลให้พัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4) ช่วยให้ครูรู้จักจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้เหมาะสมแก่วัย และขั้นพัฒนาการของนักเรียน เพื่อจูงใจให้นักเรียนมีความสนใจและอยากจะเรียนรู้

5) ช่วยให้ครูทราบถึงตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น แรงจูงใจ อัตมโนทัศน์ และการตั้งความคาดหวังของครูที่มีต่อนักเรียน

6) ช่วยครูในการเตรียมการสอนวางแผนการเรียน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้นักเรียนทุกคนเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยคำนึงหัวข้อต่อไปนี้

(6.1) ช่วยครูเลือกวัตถุประสงค์ของบทเรียนโดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนที่จะต้องสอน และสามารถที่จะเขียนวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ครูคาดหวังให้นักเรียนรู้อะไรบ้าง โดยถือว่าวัตถุประสงค์ของบทเรียนคือสิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนทราบว่า เมื่อจบบทเรียนแล้วนักเรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้าง

(6.2) ช่วยครูในการเลือกหลักการสอนและวิธีสอนที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยของนักเรียนและวิชาที่สอน และกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

(6.3) ช่วยครูในการประเมินไม่เพียงแต่เฉพาะเวลาครูได้สอนจนจบบทเรียนเท่านั้น แต่ใช้ประเมินความพร้อมของนักเรียนก่อนสอน ในระหว่างที่ทำการสอน เพื่อจะทราบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าหรือมีปัญหาในการเรียนรู้อะไรบ้าง

7) ช่วยครูให้ทราบหลักการและทฤษฎีของการเรียนรู้ที่นักจิตวิทยา ได้พิสูจน์แล้วว่า ได้ผลดี เช่น การเรียนรู้จากการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Observational learning หรือ Modeling)

8) ช่วยครูให้ทราบถึงหลักการสอนและวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งพฤติกรรมของครูที่มีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพว่ามีอะไรบ้าง เช่น การใช้คำถาม การให้แรงเสริม และการทำตนเป็นต้นแบบ

9) ช่วยครูให้ทราบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนดีไม่ได้เป็นเพราะ ระดับเชาวน์ปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบอื่นๆ เช่น แรงจูงใจ (Motivation) ทักษะคิดหรือ อัจฉริยะของนักเรียน และความคาดหวังของครูที่มีต่อตัวนักเรียน

10) ช่วยครูในการปกครองชั้นและการสร้างบรรยากาศของห้องเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของนักเรียน ครูและนักเรียนมีความรัก และไว้วางใจซึ่งกันและกัน นักเรียน ต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่ทุกคนมีความสุขและนักเรียนรักโรงเรียน อยากมาโรงเรียน

เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เยาวชนพัฒนาการทั้งทางด้านเชาวน์ปัญญา และทางบุคลิกภาพ เพื่อช่วยให้เยาวชนมีความสำเร็จในชีวิต ทุกประเทศจึงหาทางส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานความเป็นเลิศ ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการจึงมีสำคัญในการช่วยทั้งครูและนักการศึกษาผู้มีความรับผิดชอบในการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน

1.6 สรุปท้ายบท

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกต่างๆ ทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้โดยตรงหรือโดยทางอ้อม ทั้งรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว เป้าหมายของการศึกษาจิตวิทยามี 4 ประการคือ 1) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของบุคคล 2) เพื่อเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล 3) เพื่อทำนายหรือพยากรณ์พฤติกรรมของบุคคล 4) เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ด้วยพฤติกรรมของบุคคลนั้นมีความซับซ้อนจึงทำให้เกิดความสนใจศึกษาพฤติกรรม และเนื่องจากความเชื่อและความเข้าใจของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าแตกต่างกัน ยึดทฤษฎีหรือหลักเกณฑ์ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดแนวความคิดของจิตวิทยา กลุ่มต่างๆ 5 กลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มโครงสร้างนิยม (Structuralism) หรือกลุ่มโครงสร้างของจิต 2) กลุ่มหน้าที่ของจิต (Functionalism) 3) กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) 4) กลุ่มจิต

วิเคราะห์ (Psychoanalysis) 5) กลุ่มจิตวิทยาเกสตัลต์ (Gestalt Psychology) วิธีการศึกษาพฤติกรรมทางจิตวิทยาประกอบด้วย 1) การสังเกต (Observation) 2) การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) 3) การสำรวจ (Survey) 4) การทดสอบ (Test) 5) การทดลอง (Experiment)

ความสำคัญและประโยชน์ของจิตวิทยากับครูผู้สอน การเป็นครูที่ดีนั้นจะต้องเป็นด้วยจิตวิญญาณมีความเข้าใจหลักการสอนกระบวนการสอนตามหลักวิชาการแล้ว ครูจะต้องรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา เพราะครูทุกคนมีวิถีชีวิตอยู่กับผู้เรียนแทบจะตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องรู้ธรรมชาติของผู้เรียนว่าเขาเหล่านั้นมีความต้องการอะไร เพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1.7 คำถามทบทวน

- 1.9.1 จิตวิทยาในปัจจุบันมีความหมายว่าอย่างไร
- 1.9.2 จงบอกความหมายของพฤติกรรม พร้อมยกตัวอย่างพฤติกรรมมา 5 อย่าง
- 1.9.3 จงอธิบายแนวคิดของจิตวิทยากลุ่มจิตวิเคราะห์และกลุ่มพฤติกรรมนิยมโดยสังเขป พร้อมทั้งเปรียบเทียบแนวคิดของจิตวิทยาทั้งสองกลุ่ม
- 1.9.4 จิตวิทยามีความสำคัญอย่างไรกับครูผู้สอน
- 1.9.5 ครูผู้สอนที่มีจิตวิทยาการสอนในทัศนะของนักศึกษามีลักษณะอย่างไร

1.8 เอกสารอ้างอิง

- เขียน วันทนียัตระกุล. (2549). ความสำคัญของจิตวิทยาต่อวิชาชีพครู (ออนไลน์). สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2559 จาก <http://www.lanna.mbu.ac.th/artilces/Psycho2.asp>
- จิราภา เต็งไตรรัตน์และคณะ. (2552). **จิตวิทยาทั่วไป**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : นานามีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2544). **จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- _____. (2557). **จิตวิทยาสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- วิภาพร มาพบสุข. (2549). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2559). **จิตวิทยาการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2546). **จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท หจก.เม็ดทรายพรินติ้ง.

Brophy, P.R. (1992). **Classroom Management and Discipline**. London : Longman.

Matlin, M.W. (1992). **Psychology**. U.S.A. : Holt, Rinehart and Winston, Inc.